

Bedankt voor het downloaden van dit artikel. De artikelen uit de (online)tijdschriften van Uitgeverij Boom zijn auteursrechtelijk beschermd. U kunt er natuurlijk uit citeren (voorzien van een bronvermelding) maar voor reproductie in welke vorm dan ook moet toestemming aan de uitgever worden gevraagd.

Boom

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikelen 16h t/m 16m Auteurswet 1912 jo. Besluit van 27 november 2002, Stb 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprorecht te Hoofddorp (postbus 3060, 2130 KB, www.reprorecht.nl) of contact op te nemen met de uitgever voor het treffen van een rechtstreekse regeling in de zin van art. 16l, vijfde lid, Auteurswet 1912.

Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot de Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten, postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.cedar.nl/pro).

No part of this book may be reproduced in any way whatsoever without the written permission of the publisher.

info@boomamsterdam.nl
www.boomuitgeversamsterdam.nl

Vignetten

Een fraaie begindroom

Harry Stroeken

Onder een begindroom verstaat men de eerste droom die in een psychotherapeutische behandeling door de patiënt wordt gebracht. Die droom kan gedroomd zijn vóór het begin van de behandeling of hij kan meegestuurd worden met de levensbeschrijving, maar dan hij komt ter sprake in een van de eerste zittingen. 'Begindromen zijn heel belangrijk omdat zij de therapeut onmiddellijk wijzen op de onderliggende problemen van de patiënt en de aard van zijn vroege uitingen van overdracht en weerstand kunnen aangeven. Vaak geven zij een beeld van de determinanten van de neurose van de patiënt in een samengebalde vorm' (Grinstein 1992, p. 182). Deze opvatting wordt nog steeds breed gedeeld in analytische kring, zoals reeds het geval was bij Freud, Stekel en Jung. Voor een goed overzicht zie Schulz (1973) en Perelberg (2000).

In zijn eerste droom laat de dromer zien hoe hij mensen en dingen beleeft, hoe zijn innerlijke wereld eruitziet en hoe hij zich de relatie met zijn analyticus voorstelt. Niettemin, een dergelijke begindroom is geen vanzelfsprekende zaak. Schulz (1973) kwam in een onderzoek over zesendertig analyses tot de bevinding dat zo'n veelzeggende droom zich slechts in een kwart van de gevallen had voorgedaan, en dus in driekwart van de gevallen niet. Omdat de psychotherapeut in het begin van de behandeling gewoonlijk weinig van de patiënt weet, is een werkelijke duiding van zo'n eerste droom onmogelijk. Vermoedens kan men wel hebben, maar het is zaak daarover niet te veel te zeggen. Niet alleen kan men zich vergissen, maar als men het goed heeft gezien – misschien juist dan – kan men de patiënt nodeloos aan het schrikken maken en zijn weerstand slechts vergroten. Maar iets zal men moeten zeggen, al is het maar om duidelijk te maken dat dromen van belang kunnen zijn bij dit werk en hoe daar in een analyse mee om wordt gegaan. De psychotherapeut is eropuit het werken met dromen te introduceren en het associatieve proces te stimuleren door te vragen naar invallen bij wat het meest treffend is in de droom.

Prof. dr. H.P.J. Stroeken voert een psychoanalytische praktijk in Utrecht en is bijzonder hoog-

leraar godsdienstpsychologie en geestelijke gezondheidszorg aan de Universiteit Leiden.

Altman geeft het volgende voorbeeld van een begindroom van een jongeman: 'Ik zat in de badkuip van het huis waar we leefden kort voordat mijn broer werd geboren. Mijn moeder kwam binnen en ze zag er zo jong uit, het leek ongelooflijk. Ze begon mij te baden' (1969, p. 43). Deze patiënt had in de eerste zitting al tegen zijn analyticus gezegd hoezeer diens manier van praten leek op die van zijn moeder. De overdracht was duidelijk en ook hoe hij zich de analyse voorstelde. 'Starting analysis gave him a sense of exhilaration; it would be the making of him' (ibidem).

Grinstein (1983, p. 36 e.v.) geeft voorbeelden van begindromen waarin de analyticus wordt vergeleken met een sterk aanbevolen garagehouder, die echter een lelijke afzetter blijkt te zijn. Een vrouw vergelijkt haar analyticus met een kapper die een 'te sterke oplossing' op haar hoofd doet en haar schedel verbrandt. Het verband met de analyse is de betrokkenen niet meteen duidelijk, maar in de droom komt de angst voor wat er te gebeuren staat duidelijk tot uiting. Rosine Perelberg (2000, p. 92) beschrijft een begindroom van een patiënte waarin drie vrouwen worden verpletterd door een vallend blok beton. Zo stelde zij zich het werken met haar analytica voor. Rycroft (1979, p. 35) geeft ook allerlei voorbeelden.

Het volgende voorbeeld illustreert al deze aspecten. De droom stamt uit het derde gesprek van een psychotherapie van eenmaal per week met een eenenvijftigjarige man.

'Iemand belt me op zaterdagochtend vroeg op en zegt: "Je weet toch dat staatssecretaris mevrouw L. vandaag bij je langskomt." Ik wist van niks. In mijn huis is het een enorme rommel, borden met etensresten, er hangt wasgoed. En ik vraag me af of ik wel koffie in huis heb. Maar ik heb geen tijd verder, want ik zie de zwarte auto al voorrijden met de kerels van de bewaking. Er stapt een klein mannetje uit en die zegt: "Ik ben staatssecretaris L." Ik zeg iets over rommel in huis. Hij: "Niks rommel, we beginnen meteen." Hij gaat zitten, schuift de rommel opzij en zegt: "Ik wil het hebben over ...".'

In zijn werk heeft de man niet zo lang geleden te maken gehad met staatssecretaris mevrouw L. Daarover vertelt hij, maar duidelijk wordt de droom aanvankelijk niet. Nadat wij allerlei sporen tevergeefs hebben gevolgd, wordt duidelijk dat ik die staatssecretaris ben die uit die auto komt: de gestalte, mijn gezicht en andere kenmerken wijzen daarop. Blijkbaar ben ik waargenomen als iemand om tegen op te zien, maar ik bleek een kleine man. Bovendien als iemand die niet van lange preliminaria houdt en meteen ter zake komt. Zo heeft hij mij blijkbaar ervaren en zo hebben wij dat toen besproken.

Niettemin, er zat duidelijk minstens nog een ander belangrijk element in deze droom: ik werd namelijk gedroomd als mevrouw de staatssecretaris. Dat betekent ook iets, maar dat thema hebben we toen laten rusten. Aan het einde van de psychotherapie, een klein jaar later, was ook dat element voor ons beiden duidelijk geworden: het prestige in zijn familie lag aan de

kant van moeder. Daar was het gezag en het opzien tegen, met name tegen de grootvader van moederszijde. Vader had minder te vertellen en kwam uit een veel bescheidener milieu. Ook de opa van vaderszijde had weinig in te brengen bij zijn vrouw.

Dit speelde door in de verhouding van cliënt tot vrouwen. Hoewel zij objectief niet altijd zulke sterke figuren waren, had cliënt moeite naast hen zijn eigen kracht te zien. Hij neigde ertoe hen als sterk te zien, hoewel hij zelf in werkelijkheid vaak sterker was. Deze dromer ziet gemakkelijk op tegen een vrouw en omgekeerd maakte hij van iemand tegen wie hij opzag een vrouw. Hij kan ook goed functioneren onder een vrouwelijke directeur. Deze begaafde man had in zijn eerste droom zijn hele impliciete scenario neergelegd. De psychotherapie was er de geleidelijke ontvouwing van.

Literatuur

Altman, L.L. (1969/1975). *The Dream in Psychoanalysis*. New York: International Universities Press. Van de tweede druk bestaat een Duitse vertaling door Dieter Becker: *Praxis der Traumdeutung*, Frankfurt am Main: Suhrkamp. Het hoofdstuk over de tegenoverdrachtsdromen vindt men slechts in de tweede druk.

Grinstein, A. (1983). *Freud's rules of dream interpretation*. New York: International Universities Press.

Grinstein, A. (1992). Basic Technical Suggestions for Dream Interpretation. In A. Sugerman, R.A. Nemiroff & D.P. Greenson

(red.), *The Technique and Practice of Psychoanalysis 2. A memorial Volume to Ralph R. Greenson* (p. 181-210). Madison CT: International Universities Press.

Perelberg, R. (2000). The 'oracle' in dreams: the past and the future in the present. In R. Perelberg, (red.), *Dreaming and thinking* (p. 90-105). Londen: The Institute of Psychoanalysis.

Rycroft, C. (1979). *The Innocence of Dreams*. Londen: Hogarth Press.

Schulz, H. (1973). Zur diagnostischen und prognostischen Bedeutung des Initialtraums in der Psychotherapie. *Psyche*, 27, 749-769.